

Бурмістренко Д. В.

Міжнародний гуманітарний університет

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджено правовий статус благодійних організацій в Україні в умовах воєнного стану. Дослідження зосереджене на еволюції цивільно-правового регулювання благодійності, трансформації правосуб'єктності організацій, а також на особливостях реалізації їхніх прав та обов'язків в умовах надзвичайних обставин. Особливу увагу приділено правовим механізмам, що дозволяють благодійним організаціям мобілізувати ресурси, розширювати напрями діяльності та забезпечувати відповідність вимогам воєнного законодавства при збереженні узгодженості з міжнародними стандартами.

Розглянуто нормативно-правові засади, особливості створення і ліквідації благодійних організацій, бар'єри електронної реєстрації, набуття неприбуткового статусу, проблеми звітності та дискримінацію фізичних осіб-благодійників. Виокремлено міжнародний досвід цифрового регулювання (Charity Commission UK, Canadian Red Cross, e-Estonia).

Особлива увага приділена аналізу сучасних викликів, що постали перед благодійним сектором через запровадження воєнного стану та посилення адміністративного контролю. Обґрунтовано доцільність спрощення процедур державної реєстрації, запровадження електронних сервісів для швидкого реагування на гуманітарні потреби та зменшення бюрократичного навантаження. Запропоновано модель антикризової електронної благодійної організації, концепцію «швидкої ліквідації», інтеграцію штучного інтелекту та блокчейн-технологій у процеси звітності та управління прозорістю.

У роботі також проаналізовано потенціал цифрової трансформації для підвищення довіри громадян і донорів до благодійних організацій та мінімізації ризиків шахрайства. Автор підкреслює нагальність законодавчих змін для зміцнення благодійного сектору в умовах гуманітарної кризи, акцентуючи на необхідності системного оновлення правового регулювання з урахуванням кращих світових практик і цифрових інновацій.

Стаття також розглядає проблеми юридичної відповідальності, публічного контролю та договірних зобов'язань благодійних організацій у взаємодії з бенефіціарами, державними інституціями та іноземними донорами. Проведений аналіз засвідчує значення прозорості, інституційної стійкості та адаптивності цивільно-правових інструментів для підвищення ефективності розподілу гуманітарної допомоги та забезпечення витривалості соціальної системи в умовах війни.

Ключові слова: благодійна організація, неприбутковий статус, цифровізація, одноособова благодійна організація, Дія, антикризове регулювання.

Постановка проблеми. Після початку повномасштабної війни стало очевидним, що благодійні організації стали невід'ємним елементом допомоги населенню. Гуманітарна криза, спричинена повномасштабною збройною агресією, зумовила безпрецедентний попит на благодійну допомогу та істотно підсилила роль недержавного сектору у забезпеченні базових потреб населення. Автор мав змогу на власному досвіді переконатися, що саме благодійні організації, волонтерські спільноти й ініціативні громадяни нерідко ставали головною опорою для вимушених переселенців, поранених, дітей та осіб похилого віку.

У зазначених умовах особливо гостро постало питання оперативної реєстрації нових благодійних організацій, прискореного прийняття рішень, прозорості руху коштів та забезпечення правового захисту як організацій, так і фізичних осіб-благодійників. Водночас масовість і спонтанність благодійних ініціатив виявили низку «сліпих зон» чинного законодавства: недостатню гнучкість реєстраційних процедур, відсутність спеціального статусу для одноособових БО в умовах надзвичайної ситуації, нерозвиненість цифрових сервісів звітності та брак цільової підтримки з боку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри критично важливу роль благодійних організацій у забезпеченні гуманітарної підтримки під час повномасштабної війни, в українському правничому науковому просторі спостерігається відчутний дефіцит ґрунтовних теоретичних досліджень, присвячених саме цивільно-правовому статусу благодійних організацій в умовах дії воєнного стану. Аналіз наявної літератури свідчить про те, що опубліковані праці переважно зосереджуються на загальних аспектах функціонування волонтерських рухів або розглядають адміністративно-правові механізми надання гуманітарної допомоги.

Так, наприклад, у статті І. Коропатніка «Актуальні питання правового регулювання надання волонтерської допомоги Збройним Силам України» об'єктом дослідження обрано нормативно-правові засади волонтерської діяльності, проте залишено поза увагою комплексний аналіз цивільно-правового статусу благодійних організацій та специфіки їхнього функціонування під час воєнного стану [1].

Водночас такі питання, як правове регулювання укладення благодійних правочинів, особливості електронної реєстрації та ліквідації благодійних організацій, визначення обсягу прав та обов'язків їхніх засновників і учасників, специфіка правової відповідальності, а також надання пільг фізичним особам-благодійникам фактично не стали предметом системного дослідження у працях вітчизняних науковців професорського рівня.

Т. Головка та О. Петренко досліджують правове регулювання благодійних організацій в Україні загалом, звертаючи увагу на питання їх створення, функціонування та припинення діяльності. Вони виділяють проблеми, пов'язані з неоднорідністю нормативної бази та відсутністю узгоджених підходів у законодавстві, що ускладнює діяльність БО, особливо в умовах надзвичайних ситуацій [2].

В. Стеценко приділяє увагу питанням електронної реєстрації неприбуткових організацій, підкреслюючи, що цифровізація цього процесу є необхідною для оперативного реагування у кризових умовах, проте чинна законодавча база не повністю відповідає викликам сьогодення [3].

Н. Шевченко аналізує податкові аспекти діяльності благодійних організацій, зокрема механізми надання пільг і статусу неприбутковості. Авторка вказує на складність та тривалість процедур отримання податкових преференцій, що стримує розвиток благодійної сфери в Україні [4].

О. Іванова зосереджується на правовому статусі фізичних осіб-благодійників, розглядаючи їхні права, обов'язки та можливості отримання по-

даткових пільг. Вона відзначає, що законодавство потребує удосконалення для забезпечення більш ефективного захисту прав донорів та стимулювання їхньої активності [5].

Додатково, низка публікацій присвячена міжнародному досвіду правового регулювання благодійності та волонтерства, зокрема впровадженню цифрових інструментів для спрощення реєстрації і звітності, що може слугувати корисним орієнтиром для реформ в Україні [6; 7].

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що хоча окремі аспекти правового статусу благодійних організацій досліджені, відсутній цілісний системний підхід, особливо з урахуванням викликів воєнного стану.

Наявність зазначеної лакуни у національній правничій науці виглядає особливо парадоксальною з огляду на безпрецедентну роль благодійного сектору у 2022–2024 роках, коли діяльність благодійних організацій набула стратегічного значення для підтримки соціальної стабільності, розвитку волонтерського руху та ефективного реагування на гуманітарну кризу. У цьому контексті комплексне дослідження цивільно-правового статусу благодійних організацій є не лише актуальним з практичної точки зору, а й необхідним для формування цілісної доктрини правового регулювання третього сектору в умовах гібридної війни та його подальшого реформування. Ця прогалина потребує подальшого ґрунтовного наукового опрацювання, що сприятиме формуванню ефективної правової бази для розвитку благодійного сектору в сучасних умовах.

Метою статті є системний аналіз цивільно-правового статусу благодійних організацій в Україні в умовах воєнного стану, виявлення проблем поточного регулювання, опрацювання інноваційних підходів (цифровізація, штучний інтелект, блокчейн), а також формулювання авторських пропозицій щодо удосконалення правового середовища й впровадження антикризових державних механізмів підтримки.

Виклад основного матеріалу. Згідно із Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6], благодійна організація визначається як юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність як основну мету функціонування. Суб'єктами благодійної діяльності виступають як безпосередньо благодійні організації (далі – БО), так і фізичні особи-благодійники.

Благодійна діяльність охоплює добровільну особисту або/та майнову допомогу на досягнення законодавчо визначених цілей без отримання

прибутку. Основні форми: передача майна, надання послуг, грантів, організація зборів, піклування тощо [6, ст. 5–7].

До типів БО належать:

1) благодійне товариство (дві і більше особи, статут);

2) благодійна установа (один засновник, установчий акт);

3) благодійний фонд (допускається колегіальне або одноосібне заснування, статут).

Особливою рисою українського законодавства є можливість створення БО однією особою, що відповідає європейській моделі “one-man foundation” (Нідерланди, Естонія).

Правову базу формують такі законодавчі документи України як Конституція України, Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (2012, з наступними змінами), Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України (у частині статусу неприбутковості), Закон «Про державну реєстрацію юридичних осіб...» [8], підзаконні акти: постанови КМУ, накази Мін’юсту, регламенти цифрових сервісів.

Окрему роль відіграють зміни, прийняті у 2022–2024 роках у зв’язку з умовами воєнного стану (пріоритет гуманітарних БО, цифровізація).

Згідно з законодавством, БО функціонують на основі принципів прозорості та звітності, добровільної участі, незалежності від політичних структур, відкритості до співпраці, цільового використання активів, заборони прибуткової діяльності, що не відповідає статутним завданням. Ці принципи мають практичне значення у повсякденній роботі волонтерських ініціатив.

Благодійні організації мають право створювати структурні підрозділи, об’єднуватися в асоціації та реалізовувати міжнародні проєкти, що розширює їх потенціал і сприяє ефективній діяльності на національному та міжнародному рівнях. Засновниками благодійної організації можуть бути дієздатні фізичні або юридичні особи приватного права, відповідно до статті 12 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6]. Закон також передбачає можливість створення «одноособової благодійної організації», тобто організації з одним засновником, що відповідає європейським стандартам у сфері правового регулювання благодійності.

Установчі документи благодійної організації зазвичай включають такі ключові положення як найменування організації, визначення її мети та сфер діяльності; склад та повноваження органів управління; порядок формування активів та організація фінансової звітності; правила припинен-

ня діяльності організації та розподілу її майна; зобов’язання щодо забезпечення прозорості діяльності та публічної підзвітності перед засновниками, донорами та суспільством.

Дотримання цих вимог є важливим для забезпечення правомірного функціонування благодійних організацій і підвищення рівня довіри з боку громадськості.

Для благодійної установи установчим документом виступає установчий акт, а для товариства або фонду – статут. Ключовими етапами підготовки є установчі документи, ухвалення рішення про створення (одноособово або загальними зборами); подання заяви та документів до реєстратора, нотаріуса або ЦНАП; подання форми, затвердженої наказом Мін’юсту № 3268/5 [7]; включення до Єдиного державного реєстру, а також окрема процедура отримання неприбуткового статусу у ДПС.

У 2022–2024 роках широкого розвитку набули електронні сервіси, однак «Дія» поки що дозволяє реєструвати лише громадські об’єднання (ГО). Благодійні організації (БО) не мають окремої форми онлайн-реєстрації.

Організації, створені як ГО з гуманітарною метою, не отримують офіційного статусу БО, відповідних пільг і доступу до міжнародної допомоги.

Створення гуманітарного фонду у критичних умовах гальмувалося через обмеження «Дії» та складну процедуру набуття неприбуткового статусу.

Так, Постанова КМУ № 1137 [10] не передбачає окремої послуги для БО, а Постанова КМУ № 209 [11] дозволяє гнучку реєстрацію під час війни, але не виділяє БО як пріоритетну категорію. Накази Мін’юсту, у свою чергу, не містять спрощеної електронної процедури реєстрації БО навіть під час надзвичайного стану [12].

Попри загальне сприяння цифровізації, пряма електронна реєстрація БО досі не реалізована, що обмежує можливості швидкого запуску гуманітарних ініціатив.

У процесі аналізу правового статусу благодійних організацій (БО) доцільним є порівняння їх з громадськими об’єднаннями (ГО), оскільки обидві організаційно-правові форми належать до неприбуткових інституцій громадянського суспільства, але водночас мають істотні відмінності, закріплені на нормативному рівні.

Насамперед, правове регулювання діяльності цих суб’єктів здійснюється різними спеціальними законами. Для ГО визначальним є Закон України «Про громадські об’єднання», тоді як діяльність БО регламентується Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6].

Помітною є різниця у процедурах державної реєстрації, зокрема, щодо можливостей використання електронних сервісів. Так, для громадських об'єднань на сьогодні передбачена можливість реєстрації через мобільний додаток та портал «Дія», що значно спрощує створення таких організацій. Натомість для благодійних організацій реєстрація в електронній формі залишається недоступною, що обумовлює додаткові часові та процедурні витрати.

Важливою є також різниця у вимогах до складу засновників. Для створення ГО законодавство вимагає щонайменше двох засновників, тоді як для БО передбачена можливість створення одноосібної організації (так званої «соло-БО»), що розширює доступність цього інструменту для ініціатив окремих осіб.

Статус неприбутковості та відповідні податкові пільги для ГО не надаються автоматично, а потребують проходження окремої процедури та внесення організації до Реєстру неприбуткових установ та організацій Державної податкової служби України. Для БО податкові пільги також не є безумовними, проте закон прямо передбачає таку можливість після внесення до зазначеного Реєстру.

Окремо слід відзначити гуманітарні привілеї, які законодавець встановлює для благодійних організацій. На відміну від громадських об'єднань, які можуть реалізовувати гуманітарні програми лише у загальному порядку, БО мають передбачені законом спеціальні права щодо отримання, розподілу та спрощеного митного оформлення гуманітарної допомоги. Це підсилює роль благодійних організацій у період надзвичайних ситуацій, зокрема в умовах воєнного стану.

Таким чином, порівняльний аналіз демонструє як спільні риси, так і суттєві розбіжності між ГО та БО, що мають важливе значення для вибору організаційно-правової форми залежно від цілей діяльності та умов реалізації гуманітарних і соціальних ініціатив.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває створення ефективних інструментів державної підтримки благодійних та волонтерських ініціатив. У цьому контексті доцільним видається запровадження комплексу законодавчих та адміністративних новацій, спрямованих на спрощення діяльності благодійних організацій та активізацію громадянської участі, серед яких низка наступних пропозицій:

- запровадити у мобільному додатку та на порталі «Дія» окрему електронну послугу «антикризова БО», що дозволить створювати благодійні організації за спрощеною процедурою;

- автоматизувати надання неприбуткового статусу для благодійних організацій на період дії воєнного стану, що істотно знизить адміністративне навантаження на ініціаторів;

- тимчасово прирівняти громадські об'єднання, які фактично здійснюють благодійну діяльність, до благодійних організацій у частині прав та податкових пільг;

- передбачити механізм спрощеного відкриття банківських рахунків та запровадити можливість подання звітності в електронній формі.

На нашу думку, реалізація зазначених заходів дозволить подолати ситуацію, коли тисячі ініціатив залишаються без належної правової підтримки, а держава фактично втрачає цінний ресурс у вигляді активного та мобілізованого громадянського суспільства. Такі кроки мають не лише антикризовий характер, а й стратегічне значення для розвитку інфраструктури благодійності та волонтерства у період гібридної війни.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6], суб'єктами благодійної діяльності можуть виступати:

- 1) зареєстровані благодійні організації;
- 2) інші благодійники: фізичні або юридичні особи, які надають допомогу добровільно;
- 3) бенефіціари: особи, що отримують благодійну допомогу (громадяни України, іноземці, неприбуткові установи, територіальні громади тощо).

Об'єктами благодійності є грошові кошти, майно, майнові права, послуги, гранти, ендавменти, публічні пожертви, права користування, інші активи.

БО має право володіти грошовими коштами, рухомим і нерухомим майном, нематеріальними активами, правами користування, доходами від ендавментів тощо, за умови, що вони використовуються виключно відповідно до статутної мети.

Закон забороняє розподіляти прибуток між засновниками, членами керівних органів і працівниками. Допускається господарська діяльність, що безпосередньо спрямована на досягнення благодійної мети.

Адміністративні витрати не повинні перевищувати 20 % річного доходу організації. Порушення умов може призвести до втрати неприбуткового статусу.

Неприбутковий статус БО отримує після подання окремої заяви та включення до Реєстру неприбуткових організацій ДПС України. БО подають звітність згідно з вимогами фінансового, податкового і статистичного законодавства. Установчі документи можуть передбачати персональні звіти

для благодійників. Відомості про фінансові надходження, витрати, використання майна не є комерційною таємницею та повинні бути відкритими.

Ліквідація БО здійснюється відповідно до законодавства (Закон № 755-IV) з урахуванням положень спеціального закону про БО [8].

Рештки майна можуть бути передані іншій БО аналогічного профілю або передані до державного бюджету (якщо передача неможлива іншим чином).

Керівні органи несуть солідарну відповідальність за завдані збитки через порушення закону (ст. 24). У разі конфлікту інтересів члени органів управління зобов'язані утриматися від участі в ухваленні відповідних рішень (ст. 23).

Вважаю доцільним запровадити процедуру «швидкої ліквідації» антикризових БО із передачею активів за спрощеним механізмом гуманітарним структурам або державним органам.

Постанова КМУ № 209 передбачає подання документів незалежно від юридичної адреси; пріоритетний розгляд гуманітарних ініціатив; спрощення вимог до ідентифікації, рахунків, перевірок [11].

Таким чином, можна дійти до висновку, що потрібне окреме правове регулювання щодо припинення діяльності антикризових БО, створених на період війни, з метою уникнення затягування процедур і мінімізації адміністративних ризиків.

На нашу думку, цілком логічно в умовах надзвичайного стану забезпечити електронну звітність через «Дію» з уніфікованою формою, прозорим контролем та інтеграцією з фінансовими установами. Воєнний стан оголив низку структурних обмежень у державному регулюванні благодійного сектору, серед яких найкритичнішими визначаються наступні:

- відсутність окремої електронної послуги «антикризова БО» у «Дії»;
- обов'язковість паперової процедури при поданні установчого акту або статуту;
- ускладнене та розмежоване отримання неприбуткового статусу в ДПС;
- труднощі верифікації бенефіціарів у нових регіонах, особливо під час роботи з міжнародними донорами.

Особи, які надають благодійну допомогу без створення юридичної особи, сьогодні не мають механізмів компенсації витрат, доступу до пільгових державних програм, а також можливості задокументувати обсяг благодійності з податковою метою.

На прикладі автора статті, надання власного міні-готелю для переселенців не дало змоги отри-

мати жодної компенсації чи підтримки, оскільки дія здійснювалась від імені фізичної особи, а не БО, а також через той факт, що статус міні-готелю було надано нежитловому приміщенню, водночас правове регулювання надає переваги лише при використанні житлової нерухомості. Таким чином, офіси, склади чи готелі не підпадають під захист навіть попри наявність гуманітарного потенціалу, як наслідок, багато ініціатив змушені працювати неофіційно або в «тіньовому режимі», не маючи доступу до донорських програм чи правового захисту.

Попри заявлену цифрову трансформацію, БО реєструються за складною універсальною процедурою, а їхня звітність не є уніфікованою, через що подається до різних реєстрів. Ще однією проблемою є відсутність єдиного порталу контролю руху коштів і звітності. Паралельне ведення обліку для банків, податкових органів та донорів збільшує навантаження призводить до погіршення прозорості та зниження довіри.

Після завершення гуманітарного проєкту ліквідація БО часто вимагає багато часу, погоджень та перевірок. Відсутній спеціальний порядок для закриття тимчасових «антикризових» БО, внаслідок чого ініціативи затримуються на завершальних етапах, активи можуть залишатись «завислими», зростає ризик порушень звітності або нецільового використання.

Станом на 2025 рік не існує повноцінного «єдиного вікна» для створення/ліквідації/звітності БО: процедури не інтегровані між Мін'юстом, ДПС, банками, Мінцифрою, а також немає автоматичної перевірки транзакцій або профілактики шахрайства.

На нашу думку, лише впровадження електронної моделі з автоматичним неприбутковим статусом, реєстрацією за 24 години, блокчейн-контролем і швидкою ліквідацією відповідатиме реаліям сучасної благодійності в умовах надзвичайного стану.

Сучасні цифрові інструменти відкривають нові можливості для спрощення реєстрації БО, підвищення прозорості й покращення контролю в режимі реального часу. Блокчейн-технології дозволяють фіксувати транзакції без можливості редагування, відстежувати надходження й витрати в реальному часі, запобігати фальсифікаціям звітності.

Наприклад: *Canadian Red Cross* використовує блокчейн для моніторингу цільового використання коштів у гуманітарних проєктах. *Charity Commission UK* також впровадила технології електронного контролю [9; 10].

Штучний інтелект (AI) є перспективним інструментом для оцінки ризикованих транзакцій, аналізу звітів у режимі реального часу, рейтингування організацій за критеріями прозорості.

Електронна звітність через «Дію» або аналогічні платформи здатна уніфікувати облік і забезпечити публічність даних без зайвої бюрократії.

Автор пропонує запуск окремої послуги «Антикризова благодійна організація» у «Дії» за поданням мінімального пакету документів (КЕП, типовий статут, підтвердження гуманітарної мети), автоматичного присвоєння статусу неприбуткової установи, спрощене відкриття рахунку та електронний кабінет для звітності, реєстрації за 24 години, що є особливо важливим у прифронтових регіонах.

Для «соло-БО» пропонується заснування однією особою (відповідає моделі “one-man foundation”) з правом на «швидку ліквідацію» після завершення гуманітарної місії.

У деяких країнах ЄС, наприклад, у Нідерландах та Естонії, діє онлайн-реєстрація БО за кілька годин, реалізовано модель “one-man foundation”, а також функціонує електронна система «єдиного вікна» (*e-Estonia*).

Ще одним прикладом є Велика Британія, де *Charity Commission* має кризові процедури реєстрації та звітності та використовує блокчейн для контролю гуманітарних проєктів.

У Канаді *Canadian Red Cross* застосовує AI для аналізу руху коштів, а цифрова звітність інтегрована з банками та міжнародними платформами [9; 10].

Україна вже має платформу «Дія», але поки що відсутній функціонал і нормативна база для повноцінного цифрового супроводу БО.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити низку ключових висновків щодо сучасного цивільно-правового статусу благодійних організацій в Україні, особливо в контексті викликів воєнного стану.

Нормативна база загалом відповідає європейським стандартам і допускає створення благодійних організацій з мінімальним рівнем формальностей, включно із моделлю «соло-БО». Водночас повномасштабна війна виявила структурні недоліки регулювання.

Основними проблемами визначено відсутність цифрової процедури реєстрації БО в «Дії», складність та розрив між реєстрацією й отриманням неприбуткового статусу, брак державної підтримки для фізичних осіб-благодійників, ускладнене

завершення діяльності тимчасових БО, нерозвинена електронна звітність і слабкий державний моніторинг.

Інтеграція цифрових технологій (блокчейн, AI, автоматичне звітування) у систему реєстрації та обслуговування БО є ключем до підвищення прозорості, довіри донорів та мобілізації громадянського потенціалу.

З огляду на результати проведеного дослідження, пропонується комплекс змін до чинного законодавства, спрямованих на спрощення діяльності благодійних організацій, підвищення прозорості та посилення захисту учасників благодійної діяльності у кризових умовах.

По-перше, необхідно внести зміни до постанов Кабінету Міністрів України № 1137, № 209, а також до відповідних наказів Міністерства юстиції та Міністерства цифрової трансформації України з метою:

- запуску антикризової електронної послуги реєстрації благодійної організації;
- автоматичного надання статусу неприбутковості на період надзвичайного або воєнного стану;
- узгодження спрощеної процедури швидкої ліквідації благодійної організації після завершення гуманітарної місії.

По-друге, доцільно запровадити єдиний портал звітності на базі цифрової платформи «Дія», що передбачатиме:

- інтеграцію даних з Державною податковою службою, банківськими установами та міжнародними донорами;
- використання технологій блокчейн для контролю достовірності даних та впровадження інструментів AI-моніторингу для виявлення ризиків та підвищення прозорості діяльності.

По-третє, рекомендовано законодавчо закріпити правовий статус фізичних осіб-благодійників шляхом:

- надання права на отримання податкових знижок за участь у благодійних ініціативах;
- можливості отримання компенсацій за добровільно передане для потреб благодійності майно;
- спрощення процедури приєднання до зареєстрованих благодійних організацій.

Поєднання цифрових технологій, спрощених правових процедур та публічної прозорості має потенціал суттєво посилити спроможність громадянського суспільства, забезпечити ефективну мобілізацію ресурсів та захистити активних благодійників у найбільш критичні періоди сучасної історії України.

Вважається доцільним запуск окремої електронної послуги для БО у «Дії», автоматичне надання неприбуткового статусу в кризових умовах, спрощена електронна ліквідація, запровадження звітності та контролю з використанням новітніх технологій, а також нормативне визнання статусу фізичних осіб-благодійників.

Наш практичний досвід роботи у сфері благодійності та волонтерських ініціатив засвідчив, що за відсутності відповідних реформ державна система не має спроможності належним чином охопити й підтримати широкий спектр волонтерських, гуманітарних і приватних ініціатив, які набули критично важливого значення у період національної загрози.

Водночас Україна сьогодні має унікальне вікно можливостей для впровадження прогресивних моделей правового регулювання та організаційної підтримки благодійного сектору. Ці моделі можуть базуватися на вже створених цифрових платформах, насамперед на екосистемі «Дія», а також на високому рівні цифрової культури населення та винятковій активності громадянського суспільства.

Досягнення цієї мети є безумовно амбітним завданням, однак за умови ефективної реалізації цифрового потенціалу країни та належної нормативної підтримки окреслений сценарій видається цілком реалістичним і досяжним.

Список літератури:

1. Коропатнік І. В. Актуальні питання правового регулювання надання волонтерської допомоги Збройним Силам України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. № 1. С. 45–56.
2. Головка Т. М., Петренко О. В. Правове регулювання діяльності благодійних організацій в Україні: проблеми та перспективи. *Юридичний журнал*. 2023. Т. 18, № 3. С. 123–134.
3. Стеценко В. І. Електронна реєстрація неприбуткових організацій в Україні: правові аспекти. *Право і суспільство*. 2022. Вип. 5. С. 88–99.
4. Шевченко Н. П. Податкові пільги для благодійних організацій: аналіз законодавства України. *Податкове право України*. 2023. № 4. С. 77–85.
5. Іванова О. Л. Особливості правового статусу фізичних осіб благодійників в Україні. *Журнал українського права*. 2022. № 9. С. 34–42.
6. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5073-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 25. Ст. 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (дата звернення: 21.06.2025).
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 21.06.2025).
8. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 трав. 2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31–32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 21.06.2025).
9. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI // *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 21.06.2025).
10. Про Єдиний державний вебпортал електронних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 04 груд. 2019 р. № 1137. *Урядовий кур'єр*. 2019. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019> (дата звернення: 21.06.2025).
11. Деякі питання державної реєстрації під час воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 06 берез. 2022 р. № 209. *Урядовий кур'єр*. 2022. № 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022> (дата звернення: 21.06.2025).
12. Про затвердження форм заяв : Наказ Міністерства юстиції України від 18 листопад. 2016 р. № 3268/5. *Офіційний вісник України*. 2016. № 94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1513-16> (дата звернення: 21.06.2025).
13. Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 лип. 2016 р. № 440. *Урядовий кур'єр*. 2016. № 134. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2016> (дата звернення: 21.06.2025).
14. Charity Commission for England and Wales. Blockchain and Charity Governance. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/charity-commission> (дата звернення: 21.06.2025).
15. Canadian Red Cross. Blockchain and Digital Humanitarian Aid. URL: <https://www.redcross.ca/blog/2019/11/how-the-canadian-red-cross-is-using-blockchain> (дата звернення: 21.06.2025).
16. Портал державних послуг «Дія» : інструкції та сервіс реєстрації. URL: <https://diia.gov.ua/services> (дата звернення: 22.06.2025).
17. e-Estonia. Digital Society. URL: <https://e-estonia.com/solutions> (дата звернення: 22.06.2025).

**Burmistrenko D. V. CIVIL-LAW STATUS OF CHARITABLE ORGANIZATIONS
IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW**

The article examines the legal status of charitable organizations in Ukraine under martial law. The research focuses on the evolution of civil-law regulation of charity, the transformation of organizational legal personality, and the specifics of exercising their rights and obligations in extraordinary circumstances. Particular attention is paid to legal mechanisms that enable charitable organizations to mobilize resources, expand their areas of activity, and ensure compliance with the requirements of wartime legislation while maintaining consistency with international standards.

The study analyzes the legal framework, the peculiarities of establishing and dissolving charitable organizations, barriers to electronic registration, the acquisition of non-profit status, reporting challenges, and discrimination against individual philanthropists. International experience in digital regulation is highlighted (Charity Commission UK, Canadian Red Cross, e-Estonia).

Special emphasis is placed on analyzing the current challenges faced by the charitable sector due to the introduction of martial law and the strengthening of administrative control. The article substantiates the expediency of simplifying state registration procedures, implementing electronic services for rapid response to humanitarian needs, and reducing bureaucratic burdens. A model of an anti-crisis electronic charitable organization is proposed, along with the concept of “rapid liquidation”, as well as the integration of artificial intelligence and blockchain technologies into reporting and transparency management processes.

The paper also explores the potential of digital transformation to enhance citizens’ and donors’ trust in charitable organizations and to minimize fraud risks. The author stresses the urgency of legislative reforms to strengthen the charitable sector during the humanitarian crisis, highlighting the need for systematic renewal of legal regulation in line with best international practices and digital innovations.

Finally, the article considers issues of legal liability, public oversight, and contractual obligations of charitable organizations in their interaction with beneficiaries, state institutions, and foreign donors. The analysis demonstrates the importance of transparency, institutional resilience, and adaptability of civil-law instruments for improving the effectiveness of humanitarian aid distribution and ensuring the sustainability of the social system in wartime conditions.

Key words: *charitable organization, nonprofit status, martial law, one-man foundation, electronic registration, Diia (Дія), blockchain, AI audit.*

Дата надходження статті: 17.09.2025

Дата прийняття статті: 01.10.2025

Опубліковано: 15.12.2025